

Становище

На проф. дфн Стефка Вълкова Петрова

за

Данка Апостолова Байрямова-Атанасова

За участие в обявения конкурс има един кандидат – Данка Апостолова. Същата е представила всички необходими документи във форма и съдържание според изискванията на Закона за висшето образование и научните степени и звания.

За участие в конкурса са представени 24 заглавия, от които: **един** хабилитационен труд за езика на преселниците от Източна Странджа в Бургас, **пет** студии и **18** статии. Списъкът на всички публикации включва 40 заглавия.

I. Кратки биографични данни

Кандидатката е завършила Немска езикова гимназия в гр. Бургас, Българска филология в СУ „Св. Климент Охридски” (1984 г.) и Немски език и литература в СУ (следдипломна квалификация през 2003-2004 г.). В ИЧС (ДЕО) работи от 1986 г.

II. Характеристика на научната и научно-приложна продукция на кандидата

Темите на изследванията са главно в две области: диалектология (социолингвистика) и нагласи за изучаване и картина на българския език при чужденци (немскоговорещи).

II. 1. По първата тема

а) Основен и най-значим тук е хабилитационният труд „Бургаският език на преселници от Източна Странджа”, С., ЕС принт 2020, 283 страници. Състои се от пет глави, библиография, приложения (анкетна карта, образци от идиолекти – при неформално и формално общуване, разделени на информанти мъже и жени). Това е социолингвистично изследване, първото по рода си за бургаската езикова ситуация, каквото няма досега. Резултатите се базират на основата на корпус от транскрибирана реч на идиолектите на 11 информанти (с. 10) и на отговор чрез анонимна анкета с 12 анкетирани лица (с. 11). Информантите са „представители на първо поколение имигранти в областния град, родени, израсли и придобили първоначалния си езиков и социален опит в селища в Източна Странджа, които от няколко десетилетия живеят в Бургас” (с. 19). След кратко описание на респондентите и анкетираните лица – месторождение, образование, професионална реализация, – във втората част на глава втора кандидатката се спира на самонаблюденията и самооценките им относно промените на речевото поведение при преместването им в Бургас и на езиковите

нагласи към родния говор, градската реч и книжовния език, получени от анкетните карти. Коментират се и някои други въпроси от анкетата, като напр. как говорят с родителите си, харесват ли родния си диалект и др. Общият извод е, че обичат родния си диалект.

В Глава III Апостолова разглежда източностранджанския говор, за да очертае матрицата за сравнение на новите езикови структури, наложили се в езика на респондентите. Без познаването на този субстрат е невъзможно проучването на езиковата акомодация на новия социум в Бургас. А Данка Апостолова добре познава хасекийския/малкотърновския диалект, той е тема на докторантската ѝ дисертация. Тя е проучила и изследванията по този въпрос. По отношение на вокаболизма на говора са разгледани 10 случая, а на консонантизма – характерологичната мекост на съгласните в различна позиция. Разгледани са и акцентологични, морфологични, някои синтактични и лексикалните особености на говора, подкрепени с библиографски и собствени наблюдения.

В четвърта глава намираме основанията за избор на независимите и зависимите социолингвистични променливи и честотното вариране при всяка от тях. Вижда се задълбоченото познаване на фактите – от една страна, на надредните норми (книжовния и градския говор), и от друга – речта на бургазлии, представители на първо поколение преселници от източностранджанския говорен ареал. Тук, при честотното вариране на средните стойности на зависимите социолингвистични променливи, както и при социолингвистичния анализ на бургаския език на преселниците от Източна Странджа (глава пета), кандидатката е представила за всяко явление диаграма или графика. Това прави книгата по-четивна и по-разбираема за неспециалисти. Представени са резултатите от еднофакторния и двуфакторния дисперсионен анализ на езиковата промяна в преселническата източностранджанска микрообщност в Бургас.

Подходите и методът на Данка Апостолова в изследването може да бъдат използвани и за описание на градския език на преселници от друга област в Бургас и в други градове, което е един от приносите на изследването, наред с описанието на езика, направено за първи път.

Искаше ми се да намеря обща оценка, заключение за бургаския език на тези преселници, изказано не по отделни признаци, а обобщено, като за лаици.

б) По тази диалектоложка, социолингвистична тема са и представените 14 студии и статии, в които се разглежда цялостно даден диалект или градски говор („Факийският говор”; „Общите черти на странджанските говори”) или отделни техни

страни („Исторически звукови промени... Вокализъм...”; „Към характеристиката на...”; „За някои характерологични особености...”; „Яркост 'salienie' на диалектните черти...”; „Фонемата *é* в един югоизточен български говор”; „Съдбата на един източностранджански преглас...” и др.).

II.2. По втората тема

Отнася се за чуждоезиковото обучение, с което кандидатката се занимава от 1986 г., т.е. 34 години, и е натрупала достатъчно знания и умения, особено при немскоговорещи, тъй като е била лектор четири години в Саарбрюкен и Салцбург. По тази тема има представени 9 публикации. Ще се спра на някои от тях.

а) Един от въпросите, по които има четири публикации, е за атитюдите (нагласите) към българския език. По отношение на графиката, т.е. на кирилицата кандидатката чрез пилотно количествено изследване на анкета с учащи в немския университет установява, че кирилската азбука се възприема като неизменна част от процеса на изучаването на българския език и култура и не поражда особени трудности. Т.е. нагласата към кирилицата е преобладаващо положителна („Нагласи (атитюди) към кирилицата при овладяването на българския език като чужд”). В друга статия се разглеждат нагласите към изучаването на БЕ като чужд – „Изследване на атитюди (нагласи) към изучаването на БЕ от немски говорещи” (аз бих казала „говорещи немски” или „немскоговорещи” Ст. П.), – като се анализира: социално-демографският профил на изучаващите БЕ германофони в Университета Саарланд (гр. Саарбрюкен); чуждоезиковият им опит и нагласата им към изучаването на ЧЕ; мотивационните фактори за изучаването на БЕ. За нагласите към контактния език и свързания с него контрастивен подход Д. Апостолова установява, че повече от половината в немския университет предпочитат контактния език при изучаването на нов чужд език („Контактният език и контрастивният подход...”).

б) Друга тема са ориентационните фактори при избора на немскоговорещи, изучаващи БЕ като чужд. Като се спира на понятията *ориентация* и *мотивация*, Апостолова изтъква, че представянето на причините за изучаване на ЧЕ, разпределени в два типа според ориентацията им (по Dörnyei) – на инструментална и интегративна – е твърде схематично и изкуствено, защото те не са взаимноизключващи се. Що се отнася до немскоговорещите, които изследва Апостолова, за тях е валиден *преливен интегративно-инструментален характер на ориентацията* („Ориентационни фактори при...”).

в) Друга тема е вътрешноезикова интерференция при категориите род и число и родноезиковата интерференция при употребата на именни категории в междинния език на немскоговорещи, разкрити в две публикации.

III. Заключение

Като имам предвид, че Данка Апостолова Байрямова-Атанасова има достатъчно публикации, с които прави значителни приноси, че има отпечатани редица материали в чужбина, че има достатъчно цитирания, че владее 4 езика отлично и 2 – добре, че е доктор по филология, че има дългогодишен трудов стаж в ДЕО,

уверено препоръчвам

да ѝ бъде присъдено научното звание *доцент*.

Написал становището:

/Проф. дфн Стефка Петрова